

Pécsi Tudományegyetem
Bölcsészeti Tudományi Kar
Filozófia Doktori Iskola

NARRATIVA ÉS TÖRTÉNELMI MEGISMERÉS

*A NARRATIVISTA TÖRTÉNETFELFOGÁS FILOZÓFIAI
ALAPJAI*

Doktori (PhD) értekezés tézisei

Doktorjelölt: Mák Kornél

Témavezető: Prof. Dr. Szécsi Gábor

A doktori iskola vezetője: Prof. Dr. Boros János

Pécs 2017.

Tartalomjegyzék

I. Bevezetés.....	3
A kutatási feladat rövid összefoglalása.....	3
II. A téma feldolgozásának módszere.....	5
III. A Tudományos eredmények rövid összefoglalása.....	6
1. A történelmi megismerés, mint filozófiai probléma, analitikus filozófiai megközelítésben.....	6
2. Narratíva és történelmi megismerés.....	7
3. Intencionalitás és történelmi megismerés.....	8
4. Történelmi narratívák és kontextualista megközelítésben.....	10
IV. Felhasznál Irodalom.....	12
V. Publikációk, előadások az értekezés témájával kapcsolatban.....	23
Igazolás Előadás Befogadásáról.....	24

I. Bevezetés

A kutatási feladat rövid összefoglalása

Disszertációmban a történelmi megismerés analitikus, narrativista és kontextualista modelljeinek tükrében kívánok rávilágítani arra, hogy a történelem megismeréséhez az annak magvát jelentő emberi cselekvések intencionális szerkezetének megértésén keresztül vezet az út. Amellett érvelek, hogy ezen az úton fontos állomást jelenthet az intencionális aktusok végrehajtásakor szituációelemző sémákként, fogalmi keretként működő narratívák és a fogalmi gondolkodás viszonyának tisztázása.

Azt vizsgálom, hogy a narratíva és fogalom kapcsolatára irányuló kognitív nyelvészeti elemzések milyen adalékokat kínálnak egy, a nyelv és intencionalitás viszonyát és ezáltal a történelmi megismerés természetét is megvilágító, átfogó ismeretelméleti koncepció megalkotásához. Ennek során abból a feltevésből indulok ki, hogy miután a nyelv és intencionalitás közötti kapcsolat lényege leginkább a kommunikációs szituáció, fogalom és jelentés közötti belső viszony elemzésével ragadható meg, az ennek jegyében született nyelvészeti és pszichológiai modellek segítségünkre lehetnek a problémakör kapcsán nyitva hagyott nyelv- és történetfilozófiai kérdések megválaszolásában. E feltevés jegyében keresem a választ olyan kérdésekre, mint hogy miként szerveződnek a tudatban a kommunikációs folyamatok eredményességét biztosító, szituációelemző fogalmi keretek; ezek milyen viszonyban vannak a nyelvhasználattal és a nyelvi jelentéssel; és hogy ez a narratív struktúrákba ágyazott fogalom-jentés viszony hogyan válhat én teremtő tényezővé a mindennapi kommunikáció gyakorlatában.

Mint arra az értekezésben felhívom a figyelmet, a narrativista történeti gnoszeológiai felfogás a történeti megértést, az individuum alapvető kognitív képességének tekinti. Az ember történetekben gondolkodik az őt körülvevő világról, tapasztalatait narratívák segítségével értékeli, értelmezi. A történeti narratívák autoritása a valóság autoritásával azonos, ezt a történeti elbeszélés tudja valóságossá tenni. Mint Ankersmit sugallja, a múlt nem rendelkezhet narratív struktúrával, a múltat az elbeszélés rendezi egységbe. Ennek az elbeszélésnek viszont a történelmi cselekvések megértésére kell épülnie, amihez tisztában kell lennünk a múltbeli cselekvő nyelvi tudásával, gondolkodásával, absztrakciós képességeivel, és műveltségével.

Mint láthattuk, ehhez kínálnak megkerülhetetlen elméleti alapokat az általam elemzett kognitív nyelvészeti és narratív pszichológiai modellek. Ezek a modellek ugyanis a történetalkotást és –megértést, a történetekben való gondolkodást egyaránt az ember alapvető kognitív képességeként jelenítik meg. Ebben a megközelítésben az individuuum a megismerés folyamatában narratívákat alkot és közvetít magáról és a világról, és narratívák segítségével értelmezi a különböző kommunikációs helyzetekben betöltött szerepét is. Történetekben kommunikál önmagáról és egyénisége közösségi integrációjáról. Történetek strukturálják számára a múltat és a jövőt; narratívák segítségével kapcsolja össze múltbeli tapasztalatait

A disszertáció utolsó fejezeteiben arra kívánok rávilágítani, hogy az eszmetörténeti kontextusok feltárásával megértett történelmi narratívumok mint a történelmi szereplők életét strukturáló, döntéseit meghatározó értelmezési keretek hogyan vezetnek el bennünket a múltbeli cselekvések intencionális hátterének a rekonstrukciójához. Ennek során arra a kontextualista-intencionalista gondolkodástörténeti hagyományra építék, amelynek fő tézise, hogy a vizsgált történeti szövegek jelentéseit a szövegek keletkezésének társadalmi, kulturális, gazdasági kontextusa határozza meg.

Ezt a tradíciót követem, amikor Augustinus munkásságát elemezve próbáltam feltárni, hogy az eszmetörténeti kontextusokban megértett narratívák, miként lehetnek segítségünkre a szerzői intenciók és vélekedések rekonstrukciójában, a megértett narratívák énteremtő funkciójának reprodukálásában. Ezzel egyúttal világossá kívánom tenni azt is, hogy a narrativista történetfilozófiai felfogás és a kontextualista-intencionalista eszmetörténeti megközelítés szintézise miként lehet segítségünkre a történelmi narratívák történelmi megismerésben betöltött szerepével kapcsolatos ismeretelméleti kérdések megválaszolásában.

I. A téma feldolgozásának módszere

A történelmi magyarázat kérdése az analitikus és narratív filozófia szempontjából összetett és komplex téma. Kutatómunkám során mind külföldi, mind hazai szakirodalmi forrásokat igyekeztem felhasználni. A történelmi magyarázattal kapcsolatban az analitikus és a narrativista filozófia kialakulásának bemutatása mellett a kognitív nyelvészeti és a narratív pszichológiai modellek is hangsúlyt kaptak. Az 1940-es években a történelmi magyarázat kérdése az analitikus történetfilozófia figyelmének gyújtópontjába került. A forrásokon keresztül a Hempel-Popper féle deduktív-monologikus modellt mutatom be, mely a tudományos magyarázat általános sémájának logikai rekonstrukciójára több kísérlet volt. A vita folyamán a "történelmi magyarázat kérdése" nyelv és cselekvésfilozófiai kérdéssé is vált. Ehhez Dray vagy Martin munkáit használtam fel. Fontos szerepe van a vitában tartónak, aki a deduktív magyarázattal szemben a narratív magyarázat jelentőségére hívta fel a figyelmet. Ezt követően Frank Ankersmit modelljét tanulmányoztam, aki a narrativista felfogás kiemelkedő alakja volt. Arra helyezte a hangsúlyt, hogy a spekulatív történetfilozófia és az egyetemes történelem örökségét rejtett előfeltevésnek, vagy tovább élésének tartotta. Vagyis nem a volt rendelkezik narratív struktúrával hanem maga az elbeszélés, mely a múlt eseményeit rendezi esszébe. Az 1970-es évektől a történetfilozófia új szókészletet kezdett használni, a hangsúly a magyarázatról átkerült az értelmezésre. A következőkben olyan szerzőket kutattam föl, akik rávilágítottak, hogy fontos a nyelv és a cselekvés, illetve a nyelv és a gondolkodás viszonyainak elemzése. Ezen a területen fontos helyet kap a kognitív nyelvészet és egyre inkább előtérbe kerül a pszichológiai ágencia. Előtérbe kerül a test, tudat, nyelv kapcsolatának értelmezése illetve a kognitív nyelvészeti modellekben kiemelt szerepet kap a narratíva fogalma. A jelentés alkotás fogalmi kereteinek problematikáját Charles Fillmore, Georges Lakoff, Mark Johnson és társainak munkásságán keresztül elemeztem. Az idegtudományok területén az 1990-es évektől merült fel az a felvetés, hogy a kogníció működésében a külső szituációk szenzomotoros szituációi széles körben érintettek. A külső és a belső világgal folyamatos interakcióban létrejövő „Én” megtestesült ágens, aki kénytelen egyszerre történetet mesélni és megélni a narrációt, ugyanis megélés nélkül képtelen lenne döntéseket hozni saját homeosztatisztikus szintjeinek fönntartásával kapcsolatban. A források által Ankersmiték nyomán világossá vált, hogy egy múltbeli cselekvés rekonstrukciójához annak a nyelvnek a megértésén keresztül juthatunk el, amely mint szemantikai, mint szintetikai szinten, egy kognitív háttér elemeiként rögzíti a cselekvés intencionális viszonyait. A

disszertációm végén eszmetörténeti kontextusokat tárom fel, hogy a megértett történelmi narratívumok mint a történelmi szereplők életét strukturaló, döntéseit meghatározó értelmezés keretek hogyan vezetnek el bennünket a múltbeli cselekvések intencionális hátterének a rekonstrukciójához. Ebben nagy segítséget adott a kontextualista-intencionalista gondolkodás történeti hagyományok legkiemelkedőbb képviselője Quentin Skinner, akinek fő tézise, hogy a vizsgált történeti szövegek jelentéseit a szövegek keletkezésének társadalmi, kulturális, gazdasági kontextusa határozza meg. Ennek a módszernek a megvilágításában Skinner Hobbes és Machiavelli életművét elemzem, majd Augustinus munkásságát elemezve tárom fel, hogy az eszmetörténeti kontextusokban megértett narratívák miként lehetnek segítségünkre a szerzői intenciók és vélekedések rekonstrukciójában, a megértett narratívák én teremtő funkciójának reprodukálásában. Ezen keresztül akarom világossá tenni hogy a narrativista történetfilozófiai felfogás és a kontextualista-intencionalista eszmetörténeti megközelítés szintézise mennyiben lehet segítségünkre a történelmi narratívák történelmi megismerésében betöltött szerepével kapcsolatos ismeretelméleti kérdések tisztázásában.

II. A tudományos eredmények rövid összefoglalása

1. A történelmi megismerés, mint filozófiai probléma, analitikus filozófiai megközelítésben.

Ma már számos humán- és társadalomtudományi diszciplína eredményeire hivatkozhatnak azok a teoretikusok, akik a történelem egésze, a történelmi folyamatok célja és iránya helyett a történelmi megismerés feltételeit és lehetőségét, a történelmi ismeret természetét kutatják, és elemzésük tárgyául a történelmet cselekvéseiben feltételező és megértő individuumot választják. Nem véletlenül került számos történeti gnoszeológiai kísérlet gyújtópontjába azoknak a módszereknek a meghatározása, amelyek révén megragadhatóvá válnak a múltbeli cselekvők attitűdjei, intenciói, vélekedései.

Az analitikus történetfilozófia a „történelmi magyarázat” kérdésével az 1940-es évektől, a Hempel- Popper féle „átfogó törvény” neopozitivistá modelljének megalkotásától kezdett el foglalkozni. A vita tárgya az általános törvényeknek a történelmi magyarázatokban való alkalmazhatósága volt. A Hempel – Popper modell féle deduktív – monologikus modell

pusztán a tudományos magyarázat általános sémájának logikai rekonstrukciójára tett kísérlet volt. Hempel úgy gondolta, hogy a történelem törvényei csupán vélt törvények, melyeket a történelmi megismerő a mindennapi életből kölcsönöz. Popper szerint a történészek által alkalmazott „átfogó törvények” felszínesek, gátolják a pontos történelmi kép kialakulását. Az „átfogó törvény”modell vitát generált, főként a történelem specifikus sajátosságait hangsúlyozó filozófusok fordultak vele szembe. Ez a vita során vált egyre inkább fontossá, hogy az analitikus vizsgálat tárgykörébe bevonják a cselekvés és a nyelvfilozófia területeit is. A logikai, konceptuális elemzésekben meghatározó lett a nyelv és cselekvésfilozófia által megfogalmazott megállapítások figyelembe vétele, ezáltal a „történelmi magyarázat” nyelv és cselekvésfilozófiai kérdéssé is vált az 1950-es évektől, mint Dray vagy akár Martin vizsgálódásaiban, vagy az 1960-as években Danto esetében is. Danto a deduktív magyarázattal szemben a narratív magyarázat jelentőségére hívta fel a figyelmet. A vitában meghatározó volt Dray „racionális rekonstrukció” modellje. Szerinte minden történelmi folyamatot meghatároz egy, a lényegét érintő koncepció, amit a történetírónak kell megragadnia. A történetírás elbeszélő műfaj, melyben a történelmi narratívák magyarázó funkcióval bírnak. A hempeli tézissel szemben, a „Hogyan lehetségesre?” keresi a választ, a „miért szükségszerű?” kérdésével szemben. A történetírónak az egymást követő események során felmerülő cselekvések mélyebb összefüggéseit kell vizsgálnia. Más gondolkodók ezzel szemben a történelmi magyarázatok konceptuális analízisét látták az egyetlen járható útnak.

2. Narratíva és történelmi megismerés

A narratív történetfilozófiai megközelítés új megközelítésbe helyezte a történelmi megismerés problémáját. A történelmi megértést, az individuum alapvető kognitív képességének tekintik. Az egyén történetekben rendezi el a világból származó információkat, melyek tudása alapegységeivé válnak. Ezek a történetek strukturálják a múltat és a jövőt, ezek segítségével kapcsoljuk össze múltbeli tapasztalatainkat, a jövőre vonatkozó terveinkkel. Történetekben rendeződnek el helyes és helytelen cselekedeteink. A tapasztalatokat narratívák segítségével értékeljük, keretbe foglalt történetként válik számunkra fontossá. Narratívák segítségével válunk mások számára értelmezhetővé, és ezzel tudjuk értelmezni a másik embert, hálózatot teremteni. Miután a történelmi narratívák autoritása, magának a valóságnak az autoritásával azonosak, a történelmi elbeszélés megragadható formába önti, és ezáltal érthetővé teszi a

valóságot. A történész a történelmi magyarázat megalkotásában az individuum után kutatva, a múlt emlékeire, nyomaira tud építeni, és ebből tud, egy koherens történetet felállítani.

A narrativista felfogás kiemelkedő alakja, Frank Ankersmit modellje szerint a narrativista realizmus úgy fogja fel a történelmi elbeszélést, mintha a múlt filmje állna össze benne, az egyedi jelentések a filmkockák, és ezek sorozatából alakul ki maga a mozgókép, vagyis a múlt képe. A spekulatív történetfilozófia és az egyetemes történelem örökségét rejtett előfeltevésnek, vagy továbbélésének tartotta. Nem a múlt rendelkezik narratív struktúrával, hanem maga az elbeszélés, mely a múlt eseményeit rendezi egységbe. A történelmi magyarázatról szóló kezdeti viták után, az 1970-es évektől a történetfilozófia új szókészletet kezdett használni, a hangsúly a magyarázatról átkerült az értelmezésre. Ez viszont nem volt több pusztán implicit meggyőződésnél, nem fogalmazódott meg explicit érvként. A spekulatív filozófiák, mindig feltételezték, hogy a történelmi folyamatnak rejtett jelentése van, még akkor is, ha ez a történelmi cselekvők részére nem volt belátható. A hagyományos történetírásról pedig azt tartotta, hogy nem tárja fel a történelem jelentését, legfeljebb annyit lehet elmondani, hogy a történészek jelentést adnak a múltnak. Ankersmit megalkotta az esztétikai karakterrel bíró történelmi tapasztalat elméletét. A nyelviséget nem hangsúlyozta kiemelten, elmélete elfogadottá vált. A jelentés a reprezentációból ered, amikor is felismerjük, hogy a másik entitás, hogyan reprezentálja a világot, vagyis, hogy képesek vagyunk a másik szemével látni a világot. A jelentés, maga a világ, és annak a belátása, a világ valamilyen módon reprezentálható. Az esztétika, mint a reprezentáció filozófiája megelőzi az interpretáció filozófiáját, és az interpretáció filozófiájának az alapjául szolgál. Az ankersmit-i történelmi tapasztalat tárgya, maga a múlt. Autentikus történelmi tapasztalat nem létezik, nem az igazságot és a hamisságot, hanem az autenticitást kell mérőként használni. Fontosnak tartotta a posztmodern és a narrativista történetírással szemben a kritikai pozíció kialakítását, minden „episztemológiai” jellegétől, nyelviségétől megfosztott csupasz és valódi múlt érzékelést tartott fontosnak, ez az autentikus tapasztalat. A historizmus filozófiai megközelítéséről, pedig azt vallotta, hogy az értékes lehet a történész számára, és logikai szempontból megkerülhetetlenek tartja.

3. Intencionalitás és történelmi megismerés

A megfelelő történetfilozófiai rekonstrukció értelmében ily módon feltételezzük azt, hogy a történelmi események magvát alkotó cselekvéseket is az intencionalitás fentiekben

megfogalmazott általános összefüggései jellemzik. Eszerint egy történelmi ágens bármely kontextusbeli cselekvése tárgyát alkotó probléma. A probléma megoldásához a történelmi cselekvő részéről elvárható lehetséges cselekvések, illetve a cselekvése számára adott lehetséges problémák viszonyában létezett. Tehát egy múltbeli cselekvőnek is a cselekvései számára adott valamennyi problémát ebben a kettős intencionális viszonyban kellett észlelnie, amely azután a cselekvő tudatában az adott problémákra irányuló cselekvések ismétlődése során a cselekvésekkel és problémákkal együtt rögzült. Az ily módon memorizált cselekvések alkották minden egyes cselekvés alkalmával, a lehetséges cselekvések tartományát, míg a cselekvő számára az ebben a kettős intencionális viszonyban rögzült problémák jelentkeztek lehetséges problémaként. Egy múltbeli cselekvés ismétlődésével tehát mind a cselekvés tárgyát jelentő probléma, mind maga a cselekvés a kontextusban adott lehetséges cselekvések és lehetséges problémák viszonyában rögzült a cselekvő tudatában. E kettős intencionális viszony kódolta az így memorizált problémát és cselekvést a lehetséges problémák, illetve a lehetséges cselekvések tartományában. A memorizálásnak ez az útja biztosította egy múltbeli cselekvő számára is, hogy egy adott kontextusban cselekvése tárgyát, mint a lehetséges problémák tartományában rögzített problémát, a lehetséges problémákhoz való viszonyában észlelje, és a lehetséges cselekvések közül az adott kontextusban a legmegfelelőbbet válassza. Ily módon válhattak egy történelmi ágens számára a cselekvései során kialakult kettős intencionális viszonyok annak a kognitív háttérnek az alapjává, amely tehát a cselekvések, illetve problémák tudati rögzülése révén határozta meg a cselekvéseit, és amely, a nyelvi kompetencia kifejlődésével, a problémák megnevezését követően, a megnevezésre szolgáló, társadalmilag elfogadott fogalmak jelentéstartományával azonosult minden kontextusban

A disszertáció célja, hogy a történelmi megismerés analitikus, narrativista és kontextualista modelljeinek tükrében világítson rá arra, hogy a történelem megismeréséhez tehát az annak magvát jelentő emberi cselekvések intencionális szerkezetének megértésén keresztül vezet az út. Feltevésem szerint ugyanis ahhoz, hogy a múltbeli cselekvések intenciói és motívumai a történelmi megismerő számára elemezhetők legyenek, meg kell határoznia azt az univerzális intencionális rendszert, amelyben ezek az intenciók és motívumok léteznek. Egy ilyen módon megfogalmazott történelmi magyarázat lehetőségei ezért az alapnak tekintett intencionalitás-modellben rejlenek. Ez pedig a történelmi megértés kérdését vizsgáló történetfilozófus számára azt is jelenti, hogy az intencionalitás mind bonyolultabb összefüggéseinek a feltárása egyúttal a történelmi megismerés új dimenzióinak a felfedezéséhez is elvezethet. Ezen az úton

lehet fontos állomás az intencionális aktusok végrehajtásakor szituációelemző sémákként, fogalmi keretként működő narratívák és a fogalmi gondolkodás viszonyának tisztázása. Disszertációmban ezért azt vizsgálom, hogy a narratíva és fogalom kapcsolatára irányuló kognitív nyelvészeti elemzések milyen adalékokat kínálnak egy, a nyelv és intencionalitás viszonyát és ezáltal a történelmi megismerés természetét is megvilágító, átfogó ismeretelméleti koncepció megalkotásához. Úgy vélem, hogy miután ennek a viszonynak a lényege leginkább a kommunikációs szituáció, fogalom és jelentés közötti belső kapcsolat elemzésével ragadható meg, az ennek jegyében született nyelvészeti és pszichológiai modellek segítségünkre lehetnek a problémakör kapcsán nyitva hagyott nyelv- és történetfilozófiai kérdések megválaszolásában. E feltevés jegyében keresek választ olyan kérdésekre, mint hogy miként szerveződnek a tudatban a kommunikációs folyamatok eredményességét biztosító, szituációelemző fogalmi keretek; ezek milyen viszonyban vannak a nyelvhasználattal és a nyelvi jelentéssel; és hogy ez a narratív struktúrákba ágyazott fogalom-jentés viszony hogyan válhat énteremtő tényezővé a mindennapi kommunikáció gyakorlatában.

Feltevéseim szerint ugyanis ezek a szituációelemző sémáiként funkcionáló narratívák szolgálnak keretként az összetettebb cselelések (pl. történelmi aktusok) szituációinak fogalmi reprezentációihoz. E fogalmi reprezentációk pedig a nyelvi jelentések részévé válva kínálnak közösségleg elfogadott és működtetett szituációelemző sémákat a kommunikatív aktusokban résztvevők hiteinek, szándékainak, vagy kívánságainak azonosításához. A megértés alapját jelentő interszubsjektivitás arra vezethető vissza, hogy ezek a narratívák közös társadalmi, kulturális környezetet, valamint közös világot feltételeznek, ami alapján a kommunikációs aktusban résztvevők az adott helyzetben leginkább elfogadott szituációelemző sémát hívják segítségül az interpretáció folyamatában. A kérdés ezek után az, hogy a narratívák, hogyan kapcsolják össze a konvencionális eseménystruktúra-mintázatokat tartalmazó, elemi szituációelemző sémákat a komplexebb kognitív folyamatokkal és a nyelvhasználattal.

4. Történelmi narratívák kontextualista megközelítésben

A disszertáció utolsó fejezeteiben pedig arra keresek választ, hogy az eszmetörténeti kontextusok feltárásával megértett történelmi narratívumok mint a történelmi szereplők életét strukturáló, döntéseit meghatározó értelmezési keretek hogyan vezetnek el bennünket a múltbeli cselekvések intencionális hátterének a rekonstrukciójához. Ennek során arra a

kontextualista-intencionalista gondolkodástörténeti hagyományra kívánok építeni, amelynek legkiemelkedőbb képviselője Quentin Skinner, Cambridge-i történészprofesszor, és amelynek fő tézise, hogy a vizsgált történeti szövegek jelentéseit a szövegek keletkezésének társadalmi, kulturális, gazdasági kontextusa határozza meg. Első lépésben Skinner Hobbes és Machiavelli életművével kapcsolatos feltevései tükrében teszek kísérletet a kontextualista-intencionalista módszer megvilágítására. Ezt követően Augustinus munkásságát elemezve próbálom feltárni, hogy az eszmetörténeti kontextusukban megértett narratívák, miként lehetnek segítségünkre a szerzői intenciók és vélekedések rekonstrukciójában, a megértett narratívák énteremtő funkciójának reprodukálásában. Ezzel egyúttal világossá kívánom tenni azt is, hogy a narrativista történetfilozófiai felfogás és a kontextualista-intencionalista eszmetörténeti megközelítés szintézise mennyiben lehet segítségünkre a történelmi narratívák történelmi megismerésben betöltött szerepével kapcsolatos ismeretelméleti kérdések tisztázásában.

IV. FELHASZNÁLT IRODALOM

- Ankersmit R. Frank: A történelmi reprezentáció. *Tudomány és művészet között*. Kisantal Tamás Szerk. L Harmattan – Atelier, Budapest, 2003.
- Ankersmit R. Frank: *A történelmi tapasztalat*. Typotex, Budapest, 2004.
- Ankersmit R. Frank: Hat tézis a narrativista történetfilozófiáról. In: Thomka Beáta (szerk.): *Narratívák 4*. Typotex, Budapest, 2004.
- Ankersmit R. Frank: *Historical Representation*. Stanford University Press, Stanford, 2001.
- Ankersmit R. Frank: *History and Tropology: The Rise and Fall of Metaphor*. Berkeley, 1994.
- Ankersmit R. Frank: *Meaning, Truth, and Reference in Historical Representation*. Cornell University Press, Ithaca (New York), 2012.
- Ankersmit R. Frank: *Narrativa Logic: A Semantic Analysis of the Historians Language*. The Hague, Mouton, 1983.
- Ankersmit R. Frank: Nyelv és történelmi tapasztalat. In: Thomka Beáta (szerk.): *Narratívák 4. A történelem poétikája*. Kijárat, Budapest, 2000.
- Ankersmit R. Frank: *Sublime Historical Experience*. Stanford, 2005.
- Ankersmit R. Frank: The Dialectics of Historical Writing since the Enlightenment. (kézirat).
- Anscombe Gertrud Elizabeth Margaret: *Intention*. Basil Blackwell, Oxford, 1957.
- Arthur C. Danto: A narratívák szerepe a történelmi magyarázatban. *Tudomány és művészet között*. Szerk.: Kisantal Tamás. L Harmattan, Atelier Füzetek, Budapest, 2003.
- Augustinus Aurelius: *Vallomások*. Gondolat Kiadó, Budapest, 1987.
- Ball Terence: Rational Explanation Revisited. Proceedings of the Fifth International Congress of Logic. *Methodology and Philosophy of Science*. London, Ontario, 1975.
- Berlin Isaiah: *Four Essays on Liberty*. Oxford University Press, London, 1969.

Bódy Zsombor, Ö Kovács József: Bevezetés a társadalomtörténetbe.
file:///C:/Users/User/Downloads/2011_0001_520_bevetes_a_tarsadalomtortenetbe.pdf
(2017. 08. 13.)

Böhme Helmut: *Deutschlands Weg zur Grossmacht*. Köln. 1966.

Brooks Rodney: *Flesh and Machines*. New York, Vintage. 2003.

Bruke Peter: Az eseménytörténet és az elbeszélés felélesztése. (Ford: Kisantal Tamás) In:
Thomka Beáta: *Narratívák 4*. 2001.

Bruner Jerome – Joan Lucariello: A világ narratív újrateremtése a monológban. In: László
János – Thomka Beáta (szerk.) *Narratívák 5*. Budapest, Kijárat Kiadó.

Bruner Jerome: A gondolkodás két formája. In: László János – Thomka Beáta (szerk.)
Narratívák 5. Budapest, Kijárat Kiadó. 2001.

Chemero Anthony: *Radical Embodied Cognitive Science*. Cambridge, MIT Press. 2009.

Chemero Anthony: *Radical Embodied Cognitive Science*. Cambridge, MIT Press. 2009.

Clark Andy: *A megismerés építőkövei*. Budapest, Osiris Kiadó. 1999.

Collingwood G. Robin: *A történelem eszméje*. Ford: Orthmayr Imre. Gondolat, Budapest,
1987.

Collingwood G. Robin: *The Principles of Art*. Clarendon Press, Oxford, 1938.

Croce Benedetto: *Teoria e Storia della storiografia*. Bari 1917. 1. kiadás.

Dahrendorf Ralf: *Gesellschaft und Demokratie in Deutschland*. München, 1965.

Damasio Antonio: *Descartes tévedése*. Budapest, Aduprint Kiadó. 1996.

Damasio Antonio: *Self Comes to Mind: Constructing The Conscious Brain*. London, William
Heinemann. 2010.

Damasio Antonio: *Self Comes to Mind: Constructing The Conscious Brain*. London, William
Heinemann. 2010.

Danto C. Arthur: *Analytical Philosophy of History*. Cambridge University Press, Cambridge,
1965.

Danto C. Arthur: *The Analytical Philosophy of History*. Cambridge. 1965

Davidson Donald: *Inquiries into Truth and Interpretation*. Oxford, Clarendon Press. 1984.

- Davidson Donald: *Subjective, Intersubjective, Objective*. Oxford, Clarendon Press. 2001.
- Davis Natalie Zenom: *Fiction in the Archives. Pardon Tales and Their Tellers in Sixteenth-Century France*. Stanford, 1987.
- Dennett, Daniel: The Self as a Center of Narrative Gravity. In: Frank Kessel - Pamela Cole - Dale Johnson (szerk.) *Self and Consciousness: Multiple Perspectives*. Hillsdale, Erlbaum 1992.
- Donald Merlin: Art and Cognitive Evolution. In: Mark Turner (szerk.) *The Artful Mind: Cognitive Science and the Riddle of Human Creativity*. Oxford, Oxford University Press. 2006.
- Dray H. William: „Megmagyarázni, hogy mi” – a történelemben. *Tudomány és művészet között*. Szerk: Kisantal Tamás. L Hartmattan, Atelier Füzetek, Budapest, 2003.
- Dray H. William: The Historical Explanation of Actions Reconsidered. In: *Philosophy and History*. 1985.
- Eckart Kehr: *Schlachtflottenbau und Parteipolitik 1894-1901*. Angol fordításban: University of Chicago Press, Battleship Building and Party Politics in Germany 1894- 1901. Chicago 1973.
- Eliade Mircea: *A szent és a profán*. Helikon Kiadó, 2014.
- Erdélyi Erzsébet: Megértő társadalomtudomány – angolszász módra. Peter Winch: *A társadalomtudomány eszméje és viszonya a filozófiához*. Akadémia Kiadó, Budapest, 1988.
- Eva Domanska: Sincerity and Discourse about the Past. - előadás. *CEU Konferencia*, Budapest, 2004. október 21-24.
- Fauconnier Gilles – Mark Turner: *The way we think: Conceptual Blending and the Mind's Hidden Complexities*. New York, Basic Books. 2002.
- Fillmore Charles: An Alternative to Checklist Theories of Meaning. *Proceedings of the First Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*. Berkeley, CA, Berkeley Linguistics Society. 1975.
- Fillmore Charles: Frames and the Semantics of Understanding. *Quaderni di Semantica* 6. 1985.

- Fillmore Charles: The case for case. In Emmon Bach. – Robert Harms (szerk.): *Universals in Linguistic Theory*. New York, Holt, Rinehart, and Winston. 1968.
- Fischer Fritz: *Krieg Illusionen. Die deutsche Politik von 1911 bis 1914*. Düsseldorf, 1969.
- Fodor Jerry: *The Language of Thought*. Cambridge, Harvard University Press. 1975.
- Gallagher Shaun: The narrative alternative to theory of mind. In: Richard Menary (szerk.) *Radical Enactivism: Intentionality, Phenomenology and Narrative*. Amsterdam, John Benjamins. 2006.
- Gallagher, Shaun – Dan Zahavi: *A fenomenológiai elme: Bevezetés az Elmefilozófiába és a Kognitív Tudományba*. Budapest, Lélekben Otthon Kiadó. 2008.
- Gallese Vittorio – George Lakoff: The Brain's Concepts: The Role of Sensory-Motor System in Conceptual Knowledge. In: *Cognitive Neuropsychology*, 3/4. 2005.
- Gallie B. Walter: *Philosophy and the Historical Understanding*. Chatto and Windus, London, 1964.
- Gay Peter: *Style in History*. New York, 1974.
- Geiss Immanuel: *Der polnische Grenzstreifen 1914-1918. Eine Beitrag zur deutschen Kriegszielpolitik im Ersten Weltkrieg*. Hamburg, 1960.
- Gerard Genette: Boundaries of Narrative. *New Literary History* 8, no. 1. 1978.
- Gerd Hohorst: Tilly Richard: *Sozialer Protest in Deutschland im 19. Jahrhundert*, Skizze eines Forschungsansatzes.
- Geschichtliche Grundbegriffe. *Historisches Lexikon zur politischen Sprache in Deutschland*. Stuttgart, 1973.
- Giorgio Agamben: *Infancy and History: The Destruction of Experience*. London. 1993.
- Goffman Erving: *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience*. New York, Harper and Row. 1974.
- Goldberg Adele E. : *Constructions at Work: The Nature of Generalizations in Language*. Oxford, Oxford University Press. 2006.
- Goldberg Adele E. : *Constructions: A Construction Grammar Approach to Argument Structure*. Chicago and London, University of Chicago Press. 1995.

- Greenblatt Stephen: A reneszánsz költészet rezonanciája. (Ford. : Matuska Ágnes) *Aetas*, 14. évf. 1-2. szám. 1999.
- Grice Herbert P: *Studies in the Way of Words*. Cambridge, Harvard University Press. 1989.
- Grodal Torben: Elbeszélés, játék és szimuláció a digitális médiában. In: Fenyvesi Kristóf – Kiss Miklós – Thomka Beáta (szerk.) *Narratívák 7.*, Budapest, Kijárat Kiadó. 2008.
- Gumbercht Hans Ulrich: *A jelenlét előállítása. Amit a jelentés nem közvetít*. (Ford: Palkó Gábor) Budapest, 2010.
- Gyáni Gábor: A megtapasztalt és elbeszélte múlt. *Korunk* – 2005. augusztus –EPA
- Havelock A. Eric: *The Muse Learns to Write*. Yale University Press, New Haven and London, 1986.
- Hayden White: *The Value os Narrativity in the Representation of Reality*. In: *The Content of the Form. Narrative Discourse and Historical Representation*. Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press, 1987.
- Helmer Olaf and Rescher Nicholas: On the Epistemology of the Inexact Sciences. *Management Science*, VI. No. 1., October, 1959.
- Hempel Carl: Az általános törvények szerepe a történettudományokban. *Tudomány és művészet között*. Szerk: Kisantal Tamás. L Hartmattan, Atelier Füzetek, Budapest, 2003.
- Hempel Carl: Reasons and Covering Laws in Historical Explanation. In: *Philosophy and History*. A Symposium. Szerk. S. Hook. New York, 1963.
- Hempel Carl: The Function of General Laws in History. In Patrick Gardiner (ed.) *Theories of History*. Free Press, Glencoe, 1959.
- Hempel Carl: The Function of General Laws in History. In: *Theories of History*. Szerk. P. Gardiner. Glencoe (Illionis), 1959.
- Hempel Carl: The Function of General Laws in History. In: *Theories of History*. Szerk. P. Gardiner. Glencoe (Illionis), 1959.
- Hempel Carl: The Function of General Laws in History. *The Journal of Philosophy*, XXXIV. 1942.

- Hempel G. Carl: Reasons and Covering Laws in Historical Explanation. In: *Philosophy and History*. A Symposium. Szerk. S. Hook. New York, 1963.
- Hempel G. Carl: The Function of General Laws in History. In GARDINER, Patrick (szerk.), *Theories of History*, Free Press, Glencoe, 1959,
- Herausgeber Vorwort: *Geschichte und Gessellschaft*. 1. füzet. 1975.
- Herbst Jürgen: *The German Historical School in American Scholarship*. Ithaca, 1965.
- Iggers G. Georg: *A német historizmus*. Gondolat, Budapest, 1988.
- Iggers G. Georg: Megjegyzések F. R. Ankersmit „Historizmus. Szintézis-kísérlet” című írásához. *Aetas*, 18. évf. 3-4. szám. 2003.
- Johnson Mark: *Morality for Humans: Ethical Understanding from the Perspective of Cognitive Science*. Chicago – London, University of Chicago Press. 2014.
- Johnson Mark: *The Body in the Mind*. Chicago – London, University of Chicago Press. 1987.
- Johnson Mark: *The Meaning of the Body: Aesthetics of Human Understanding*. Chicago London, University of Chicago Press. 2014.
- Jürgen Pieters: Új historizmus: posztmodern történetírás a narratológia és a heterológia között. (Ford: Lábadi Zsombor- Bereck Annamária) *Aetas*, 18. évf. 3-4. szám. 2003.
- Kaposi Márton: Machiavelli életművének egysége és a machiavellizmusok sokfélesége. *Magyar Tudomány*, 10. 2007.
- Kelemen János: Vázlat az analitikus történetfilozófia történetéről. *Kellék*, 2005.
- Kis Attila: Hatalom, szubjektum, genealógia: az irodalom kulturális poétikája az újhistorizmusban. *Helikon*, 9. évfolyam. 1-2. szám. 1998.
- Kisantal Tamás: Történettudomány és történetírás. *Tudomány és művészet között*. L Harmattan – Atelier, Budapest, 2003.
- Klaus Hildebrand: Geschichte oder „Gessellschaftsgeschichte”? Die Notwendigkeit einer politischen Geschichtsschreibung von den internationalen Beziehungen. *Historische Zeitschrift*, 1976.
- Kocka Jürgen: *Angestellte zwischen Faschismus und Demokratie. Zur politischen Sozialgeschichte der Angestellten. USA 1890-1940 im internationalen Vergleich*. Göttingen, 1977.

- Kocka Jürgen: *Klassengesellschaft im Krieg 1914-1918*. Göttingen, 1973.
- Kocka Jürgen: Organisierte Kapitalismus im Kaiserreich. *Historische Zeitschrift*. Fischer Wolfram, Georg Major (szerk.): *Die soziale Frage. Neuere Studien zur Lage der Fabrikarbeiter in den Frühphasen der Industriallisierung*. Stuttgart. 1967.
- Kocka Jürgen: *Unternehmensverwaltung und Angestelltenschaft am Beispiel Siemens 1847-1914. Zum Verhältnis von Kapitalismus und Bürokratie in der deutschen Industriallisierung*. Stuttgart. 1969.
- Kocka Jürgen: *White Collar Workers in America, 1890-1940. A Socio-Political History in International Perspective*. Beverley Hills, 1981.
- Kohn Hans: *Wege und Irwege. Vom Geist des deutschen Bürgertums*. Düsseldorf, 1962.
- Kövecses Zoltán - Benczes Réka: *Kognitív Nyelvészet*. Budapest, Akadémiai Kiadó. 2010.
- Kövecses Zoltán: *A Metafora*. Budapest, Typotex Kiadó. 1995.
- Lakoff George - Mark Johnson: *Metaphors We Live By*. Chicago, University of Chicago Press. 1980.
- Lakoff George - Mark Johnson: *Philosophy in the Flesh: The Embodied Mind and Its Challenge to Western Thought*. New York, Basic Books. 1999.
- Lakoff George – Srinivas Narayanan: Toward a Computational Model of Narrative. In: *Computational Models of Narrative: Papers from the AAAI Fall Symposium*. 2010.
- Lakoff George: The contemporary theory of metaphor. In: Andrew Ortony (szerk.) *Metaphor and Thought*. New York, Cambridge University Press. 1993.
- Lakoff George: The neural theory of metaphor. In: Raymond Gibbs (szerk.) *The Cambridge Handbook of Metaphor and Thought*. New York, Cambridge University Press. 2008.
- Lakoff George: *The Political Mind: A Cognitive Scientist's Guide to Your Brain and Its Politics*. New York, Penguin. 2008.
- Lakoff George: *Women, Fire, and Dangerous Things*. Chicago, University of Chicago Press. 1987.
- Langacker Ronald: *Cognitive Grammar: A Basic Introduction*. New York, Oxford University Press. 2008.
- Langacker Ronald: *Foundations of Cognitive Grammar*. Stanford, Stanford University Press. 1987.

- Langacker Ronald: Semantic Representations and the linguistic relativity Hypothesis. *Foundations of Language*. 14. 1976.
- Lewis David: Languages and Language. In: *Philosophical Papers*. Oxford, Oxford University Press. 1983.
- Lorenz Chris: Lehetnek-e igazak a történetek? Narratívizmus, pozitivizmus és a „metaforikus fordulat”. In: Thomka Beáta (szerk.): *Narratívák* 4. 2000.
- Luria R. Alexandr: *Cognitive Development: Its Cultural and Social Foundations*. Harvard University Press, MA, London, 1976.
- Machiavelli Niccoló: *Legazioni e commissaire*. 3. kötet. Milánó, 1964.
- Mandelbaum Maurice: *The Problem of Historical Knowledge*. Liveright, New York, 1938.
- Martin Raymond: *The past within us. An Empirical to Philosophy of History*. Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1989.
- McAdams Dan P: A történet jelentése az irodalomban és az életben. In: László János Thomka Beáta (szerk.) *Narratívák* 5. Budapest, Kijárat Kiadó. 2001.
- Menary Richard: Embodied Narratives. *Journal of Consciousness Studies*, 15. 2008.
- Menary Richard: Embodied Narratives. *Journal of Councsciousness Studies*, 15. 2008.
- Minsky Marvin: A Framework for Representing Knowledge. In: Patrick Winston (szerk.) *The Psychology of Computer Vision*. New York, McGraw-Hill. 1975.
- Nagy József: „Ratio” és „elocutio” Hobbes filozófiájában. *Magyar Filozófiai Szemle*. 1/3. 1998.
- Newton Judith: Family Fortunes: „New History” and „New Historicism.” *Radical History Review*, No. 43. 1989.
- Ong J. Walter: *Orality and Literacy*. Methuen. London – New York, 1982.
- Otto Büsch: *Industrialisierung und Gewerbe in Raum Berlin Brandenburg 1800-1850. Eine empirische Untersuchung zur gewerblichen Wirtcschaft einer hauptstadtgebundenen Wirtschaftsregion in frühindustrieller Zeit*. Berlin, 1971.

- Pocock John Greville Agard: Quentin Skinner – a politika története és a történelem politikája. Fordította: Csanádi Csilla. *BUKSZ*, 2005.
- Popper R. Karl: *The Poverty of Historicism*. London, 1957.
- Popper R. Karl: *The Poverty of Historicism*. London, 1965.
- Ramachandran Vilayanur S.: *The Tell-Tale Brain: A Neuroscientist's Quest for What Makes Us Human*. New York, W. W. Norton And Company. 2011.
- Ranke von Leopold: Das politische Gespräch. In: *Samtliche Werke 49/50*, Leipzig, 1887.
- Redl Károly: A személyiség születése. *Augustinus: Vallomások*. Gondolat Kiadó, Budapest, 1987.
- Rizzolatti, Giacomo – Luciano Fadiga – Leonardo Fogassi – Vittorio Gallese: Premotor Cortex and the Recognition of Motor Actions. *Cognitive Brain Research*, 3, 1996.
- Roland Barthes: Introduction to the Structural Analysis of Narratives. In: *Image, Music, Text. Trans.* Stephen Heath. New York, 1977.
- Rosenstone A. Robert: The Future of the Past. Film and the Beginnings of Postmodern Historiography. In: *Sobchack, Vivien (ed.). The Persistence of History. Cinema, Television and the Modern Eveat*, 1996.
- Rowlands Mark: *The New Science of Mind: From Extended Mind to Embodied Phenomenology*. Cambridge, MIT Press. 2010.
- Russel Bertrand: *Az ok fogalmáról*. Ford. : Márkus György, Magyar Helikon, Budapest, 1976.
- Scriven Michael: Causes, Connections and Conditions in History. In: *Philosophical Analysis and History*. Szerk. Dray H. William. Harper and Row, New York, 1966.
- Searle John R. : *Intentionality: An Essay in the Philosophy of Mind*. Cambridge, London-New York, Cambridge University Press. 1983.
- Shank Roger - Robert Abelson: *Scripts, Plans, Goals and Under: standing*. Hillsdale, NJ, Shapiro Lawrence: *Embodied Cognition*. London, Routledge. 2011.
- Shapiro Lawrence: *Embodied Cognition*. London, Routledge. 2011.

- Simon Zoltán Boldizsár: *Egy régi-új történetfilozófia: historizmus a nyelvben? Szemle, Kommentár.* 2012/6.
- Simon Zoltán Boldizsár: Tapasztalat, jelenlét, történelem. *AETAS*, 28. 2013.
- Sita Michele: Vicótól Vicóig – a történelem fogalmának változása Vicótól napjainkig. *Világosság*, 2006/2.
- Skinner Quentin: *Machiavelli*, Oxford UP, 1981.
- Skinner Quentin: Meaning and Understanding in the History of Ideas. *History and Theory* 8. 1. szám. 1969.
- Skinner Quentin: Reason and Rhetoric in the Philosophy of Hobbes, Cambridge UP, 1996.
- Skinner Quentin: The Foundations of Modern Political Thought. *II. kötet.*
- Szécsényi Endre: Tapintható-e a múlt? *BUKSZ* 2005.
- Szécsényi Endre: Tapintható-e a múlt? *BUKSZ*, 2005.
- Szécsi Gábor: A történelmi megismerés alapjai. *AETAS* 1993/4. 7. oldal.
- Szélpál Livia: A történelem jövője: bevezetés egy nem hagyományos történetírás (unconventional history) elméletébe. *Aetas*, 22. évf. 1. szám. 2007.
- Szélpál Livia: A történelem jövője: bevezetés egy nem hagyományos történetírás (unconventional history) elméletébe. *Aetas*, 22. évf. 1. szám. 2007.
- Talmy Leonard: Force Dynamics in Language and Cognition. In: *Cognitive Science A Multidisciplinary Journal*, 1. 1988.
- Talmy Leonard: *Toward a Cognitive Semantics*. Cambridge - London, MIT Press. 2000.
- Thomka Beáta (szerk.) *Narratívák* 5. Budapest, Kijarat Kiadó. 2001.
- Tolcsvai Nagy Gábor: *Bevezetés a kognitív nyelvészetbe*. Budapest, Osiris Kiadó. 2013.
- Tőzsér János: Általános bevezetés: a test-lélek probléma. In: Ambrus Gergely – Demeter Tamás – Forrai Gábor – Tőzsér János (szerk.) *Elmefilozófia szöveggyűjtemény*. Budapest, L'Harmattan Kiadó. 2008.
- Troeltsch Ernst: *Die Ideen von 1914*.
- Turner Mark: *The Literary Mind*. Oxford, Oxford University Press. 1996.

- Vaihinger Hans: *The Philosophy of 'as-if'*. New York – London, Martino Fine Books. 1925.
- Varela Francisco J. – Evan Thompson, Eleanor Rosch: *The embodied mind*. Cambridge, MIT Press. 1991.
- Wehler Hans-Urlich: *Bismarck und der Imperialismus*. Köln, 1969.
- Wehler Hans-Urlich: *Das deutsche Kaiserreich 1871-1918*. Göttingen, 1973.
- Wehler Hans-Urlich: *Geschichte als Historische Sozialwissenschaft*. Frankfurt, 1973.
- Weinreich Uriel: Current Trends in Linguistics. *Explorations in Semantic Theory. Vol. III., The Hague*. 1966.
- White Hayden: A modern esemény. *Tudomány és művészet között*. Kisantal Tamás Szerk. L Harmattan – Atelier, Budapest, 2003.
- White Hayden: A narrativitás szerepe a valóság reprezentációjában. *Aetas*, 1996/1.
- White Hayden: A történelem poétikája. *Narratívák 4*. Thomka Beáta (szerk.) Kijárat, Budapest, 2009.
- White Hayden: Megjegyzés az újhistorizmushoz. (Ford: Nemes Péter), *Helikon*, 9. évf. 1-2. szám. 1998.
- White Hayden: *Metahistory: The Historical Imagination in Nineteenth-Century Europe*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press. 1973.
- White Hayden: Postmodernism and Textual Anxieties. In: *Witoszek, Nina-Bo Strath (ed.): The Postmodern Challenge: Perspectives East and West*. London, 1999.
- William. H. Dray: *Laws and Explanation in History*. Clarendon Press, Oxford, 1957.
- Wilson Margaret: Six views of embodied cognition. In: *Psychonomic Bulletin & Review*, 4, 2002.
- Winch Peter: *A társadalomtudomány eszméje és viszonya a filozófiához*. Akadémia Kiadó, Budapest, 1988.
- Winch Peter: *The Idea of a Social Science and its Relation to Philosophy*. Routledge and Kegan Paul, London, 1958.

Ziemke Tom - Jordan Zlatev - Roslyn M. Frank (szerk.): *Body, Language and Mind, Embodiment*. Berlin - New York, Mouton de Gruyter. 2007.

V. Publikációk, előadások az értekezés témájával kapcsolatban

1. Publikáció:

1. Mák Kornél, Szécsi Gábor: History, Meaning, Context: A contextualist Approach to Historical Understanding. *LIMES. A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Tudományos Évkönyve 4: pp. 155-163. (2017.) (ISBN 978-617-7404-78-0)*
2. Mák Kornél, Szécsi Gábor: Publicity, Communication and Community in the Information Age. tudományos közlemény. Izraeli Felsőoktatási Intézményben a megjelenés szervezése folyamatban. 2018.
3. Mák Kornél: Philosophical Aspects of European Well –being and Life Quality. Tudományos közlemény. World Council for Curriculum and Instruction Szervezet Nevelési Konferencia. Róma, 2018. július 14-20. Előadás és tanulmánykötet megjelenés. Igazolás a mellékletben az előadás befogadásáról.

2. Előadás:

1. Narratíva és a történelmi megismerés. A narrativista történetfelfogás filozófiai alapjai.- konferencia előadás. Fiatal Filozófusok Konferenciája 6. Pécs, PTE-BTK. 2017. október 20.
2. Mák Kornél, Szécsi Gábor: Stratégiai kommunikáció az információs korban.- konferencia előadás. 2. Erdélyi Nemzetközi Közigazgatási Konferencia. Babes – Bolyai Egyetem, Kolozsvár. Románia. 2017. október 31.

